

บทวิจารณ์หนังสือ

ปรีดี หงษ์สดัน

Preedee Hongsaton

Book Review

Warren, James A. (2013). *Gambling, the State and Society in Thailand, c.1800-1945*. London, New York: Routledge, 256 pages.

หากพิจารณาคุณภาพรวมของการเขียนประวัติศาสตร์ไทยช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 แล้ว จะพบว่ามีหัวข้อหลาย ๆ หัวข้อที่ยังถูกมองข้ามไปอย่างน่าพิศวง ทั้ง ๆ ที่หัวข้อเหล่านั้นเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์อันก่อให้เกิดรัฐไทยสมัยใหม่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันเป็นองค์ประกอบของเส้นทางการเข้าสู่ภาวะสมัยใหม่ของสังคมสยาม/ไทย

สถาบันครอบครัว การแต่งกาย อาหาร เพศ อาชญากรรม การสุบและค้ำฝิ่น ฯลฯ — หัวข้อเหล่านี้ยังได้รับความสนใจจากนักประวัติศาสตร์น้อย ที่สำคัญไปกว่านั้น หลายครั้ง หัวข้อเหล่านี้ถูกศึกษาตัดขาดแยกย่อยออกจากการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมและพลวัตจากบริบทโลกที่ส่งผลกระทบต่อสยามในศตวรรษที่ 19 ด้วยเหตุนี้ ทำให้การเขียนประวัติศาสตร์สังคมของไทยจึงมีลักษณะคล้ายกับที่นักประวัติศาสตร์มาร์กซิสต์ชาวอังกฤษ Eric J. Hobsbawm เรียกว่า “fanzine history” ซึ่งข้อดีอยู่ที่ว่า เป็นการดึงเอาความสนใจของนักอ่านมาสู่วัตถุวิจัยใหม่ ๆ และเป็นการทำให้ประวัติศาสตร์นั้น “ป๊อป” แต่ข้อเสียคือการทำให้ประวัติศาสตร์สังคมกลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของการเขียนประวัติศาสตร์ไทย มีลำดับชั้นรองลงไปจากการเขียนประวัติศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้นโจทย์ของนักประวัติศาสตร์สังคมก็คือ จะทำอย่างไรที่จะเชื่อมโยงปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมเข้ากับพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของสยามในกระแสโลก เพื่อที่จะนำเสนอให้เห็นว่า นอกจากไม่สามารถแยกปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองออกจากปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมได้แล้ว งานวิจัยใหม่ ๆ สามารถเน้นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมอันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมได้อย่างไร

งานศึกษาการพนันในสังคมไทยของ James A. Warren เรื่อง *Gambling, The State and Society in Thailand, c.1800-1945* พยายามทำเช่นนั้น เขาเสนอว่ากรขยายตัวของการพนันในศตวรรษที่ 19 “มิได้เป็นเพียงแค่ผลสะท้อนของกระบวนการพาณิชย์

นิยมและการขยายตัวของเศรษฐกิจเงินตราในเศรษฐกิจไทยเท่านั้น แต่สำคัญไปกว่านั้นคือการพนันเป็นปัจจัยขับเคลื่อนกระบวนการทั้งสองอย่างนี้ที่เดียว” (Warren, 2013, p. 11)

งานของ Warren ครอบคลุมช่วงเวลา 145 ปี คือตลอดช่วงศตวรรษที่ 19 ยาวไปถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ดูเหมือนว่างานชิ้นนี้จะให้น้ำหนักกับช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 มากที่สุด ส่วนการวิเคราะห์ช่วงเวลาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1930 เป็นต้นมานั้นไปกระจุกตัวอยู่ที่บทสุดท้าย ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาของงานชิ้นนี้โดยรวมด้วย ดังจะได้กล่าวในตอนท้าย

ในบทวิจารณ์งานชิ้นนี้โดยนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ Porphant Ouyyanont นั้น Porphant ได้สรุปรวบยอดว่ามีประเด็นสำคัญสามประเด็นที่เกาะเกี่ยวขึ้นมาเป็นข้อเสนอใจกลางของการศึกษานี้ ประเด็นแรก Warren ต้องการเสนอให้เห็นพัฒนาการของกิจกรรมการพนันและรูปแบบอันหลากหลายของการพนันในสังคมสยาม ประเด็นที่สอง กิจกรรมการพนันต่าง ๆ เหล่านี้ได้กลายมาเป็นรายได้จำนวนมหาศาลของรัฐไทยได้อย่างไร และประเด็นสุดท้าย Warren ต้องการฉายให้เห็นภาพนโยบายของรัฐไทยต่อการพนันอันเปลี่ยนแปลงไปตลอดช่วงเวลาที่เขาศึกษา (Porphant, 2014)

Warren ชี้ให้เห็นว่าการออกนโยบายอันเกี่ยวเนื่องกับการพนันของรัฐไทยนั้นเป็นผลมาจากความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างชนชั้นนำ สถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวข้อง และราษฎรทั่วไป เพราะฉะนั้นมุมมองของชนชั้นนำต่อเรื่องการพนันที่เปลี่ยนไปนั้น ได้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเรื่องความคิดของชนชั้นนำเอง นอกจากนี้ Warren ต้องการสร้างมุมมองเปรียบเทียบว่า กฎหมายเกี่ยวกับการพนันที่ถูกบังคับใช้ในกรุงเทพฯ ในสมัยต้นศตวรรษที่ 20 นั้นมีความคล้ายคลึงกับเมืองอื่น ๆ เช่น เซี่ยงไฮ้ เป็นต้น (Warren, 2013, p. 10)

ในแง่หนึ่ง *Gambling, The State and Society in Thailand* เป็นความพยายามบูรณาการประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเข้ากับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสังคม โดยบทที่ 1 Warren เสนอภาพของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของการพนันที่เริ่มต้นขึ้นเมื่อสยามก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 19 ว่า ได้เกิดการ “บูม” ของกิจกรรมการพนันขึ้นอย่างมหาศาล โดยเขาได้สรุปว่ารากฐานของการขยายตัวนี้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมในสยามสามประการคือ หนึ่ง การอพยพของชาวจีนจำนวนมากที่เข้ามาในสยาม สองเกิดการขยายของพื้นที่ทำการเกษตรในสังคมสยาม และสามเกิดการเพิ่มขึ้นของการค้ากับต่างประเทศ

ข้อเสนอของ Warren ในบทนี้ดูจะประสบความสำเร็จกว่าบทอื่นในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในไทยศึกษา นั่นคือเขาเสนอว่า ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราในช่วงต้นรัตนโกสินทร์นั้นยังอยู่ในสถานะที่เพิ่งเริ่มต้น ทำให้เกิดการขาดแคลนเงินสดที่จะเข้าไป

ไหลเวียนในระบบ ดังนั้น “กิจกรรมการพนันช่วยให้เงินตราหมุนเวียนอยู่ในระบบได้ ในขณะที่เดียวกันภาษีจากการพนันก็มีบทบาทสำคัญให้เศรษฐกิจการเงินสยามขยายตัว” (Warren, 2013, p. 22) เขายกตัวอย่างเงินพดด้วงที่หมุนเวียนอยู่ในระบบ ว่ามูลค่าของเบี้ยต่อเฟื้องนั้นแปรผันไปตามความต้องการของเบี้ยที่อยู่ในตลาด ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว 800 เบี้ยเท่ากับ 1 เฟื้อง แต่เบี้ยนั้นล้นในระบบเสียจนในทศวรรษที่ 1850 การจะแลกเงิน 1 เฟื้องต้องใช้ถึง 1,200 เบี้ย (Warren, 2013, p. 23) นอกจากนี้เงินพดด้วงยังผลิตยาก ทำปลอมได้ง่าย ที่สำคัญ ไพ่ที่อยู่ในระบบศักดินายังนิยมเก็บเงินพดด้วงเอาไว้เพื่อจ่ายเจ้าหน้าที่แทนการเข้าเดือน (อัญชลี, 2546) ทำให้ไพร์เก็บเงินสดเอาไว้ไม่ใช่ว่า ซึ่งข้อความนี้ Warren ได้อ้างจากข้อเขียนของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเรื่อง *ตำนานการเลียบเบี้ยและห่วย* ว่าเนื่องจากมีปัญหาเงินสดขาดแคลน จึงมีการออกห่วยในสมัยรัชกาลที่ 3 และ 4 เพื่อเป็นการโน้มน้าวให้ราษฎรนำเงินที่เก็บเอาไว้ ออกมาใช้จ่าย (ส่วนใหญ่จะใส่ให้ฝังดิน) ดังนั้นบ่อนเบี้ยจึงกลายเป็นที่ซึ่งมีเงินสดหมุนเวียนมากที่สุดในประเทศ

บทที่ 2 เป็นการบรรยายถึงลักษณะของบ่อนเบี้ย และประเภทของการพนันที่นิยมเล่นกันในบ่อนเบี้ย โดยมีอยู่สามประเภท คือโปป๋น ถั่ว และโปกำ ซึ่งเป็นการพนันที่นิยมที่สุด นอกจากนี้ยังมีห่วย ชนไก่ เล่นไพ่ และว่าวพนัน ในบทนี้ Warren ใช้หลักฐานหลากหลาย (รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนัง) เพื่อมาเสนอให้เห็นประวัติศาสตร์สังคมอย่างคร่าว ๆ ของการพนันในสยาม

บทที่ 3 Warren ถอยออกมามองในภาพกว้างเพื่อแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจชั้นพื้นฐานของสยาม โดยใช้ข้อเสนอเศรษฐกิจการเมืองที่มีผู้เสนอมานแล้วว่า ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 นั้นฐานรายได้ของรัฐเปลี่ยนแปลง จากเดิมที่เป็นการเก็บภาษีขาเข้าและการผูกขาดทางการค้า มาสู่การเก็บภาษีอากรจากภายในสยามเอง ซึ่งกระบวนการนี้เกิดจากการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก และเปลี่ยนสยามให้เป็นผู้ผลิตข้าว ไม้สัก และดีบุก ซึ่ง Warren เสริมว่าเงินรายได้จากการเก็บภาษีจากบ่อนเบี้ยนี้เองเป็นฐานรายได้อันสำคัญของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยาม

ที่สำคัญคือเมื่อล่วงเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ค่อย ๆ ยกเลิกระบบเจ้าภาษี และรัฐก็เข้าควบคุมกิจการการพนัน จัดเก็บภาษีการพนันเสียเอง ทำให้รายได้รวมของรัฐจากกิจกรรมการพนันเพิ่มสูงขึ้น

ในบทนี้ Warren อภิปรายครอบคลุมไปถึงการเมืองสยามหลังปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 1932 โดยคณะราษฎร เขาเสนอว่าแม้ในทางการเมืองจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่ในเรื่องที่เกี่ยวกับการพนันนั้น “ระบอบใหม่ [ภายใต้คณะราษฎร] ยิ่งขยายกิจการการพนันของรัฐมากไปกว่าสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ด้วย

เข้าไป” โดยมีตัวอย่างของการที่ปรีดี พนมยงค์เสนอให้ออกสลากกินแบ่งโดยรัฐในเค้าโครงการเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าของเขา ซึ่งได้ตัวอย่างมาจากการออกพันธบัตรของรัฐบาลฝรั่งเศส นอกจากนี้รัฐบาลคณะราษฎรออกสลากกินแบ่งอีกเป็นจำนวนมาก มีการออกพระราชบัญญัติสถานคาสโนในช่วงรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม ในปี 1939 อันมาจากความคิดของปรีดี (Warren, 2013, pp. 62-65) แต่ในที่สุดรัฐบาลก็ปิดสถานคาสโนทุกแห่งในปีสุดท้ายของสงครามโลกครั้งที่สอง

ในช่วงครึ่งหลังของงานศึกษาชิ้นนี้ Warren เริ่มขยับเข้าสู่ปริมาตรของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมโดยในบทที่ 4 เขาอภิปรายเรื่องการออกกฎหมายห้ามการพนันของรัฐไทย ว่ามาจากแรงขับของชนชั้นนำที่ต้องการให้สยาม “ศิวิไลซ์” ด้วยการลดการพนันในประเทศ เพราะการพนันเป็นสาเหตุของอาชญากรรมและความยากจน ในบทนี้มีการฉายภาพเปรียบเทียบกรุงเทพฯกับอาณานิคมของอังกฤษอย่างบอมเบ กัลกัตตา และย่างกุ้ง และชนชั้นนำสยามต้องการให้สยามอยู่ในระดับทัดเทียม (และเหนือกว่า) เมืองใต้อาณานิคมเหล่านั้น ซึ่งวิธีจะแก้ไขก็คือการลดการพนัน สิ่งที่ Warren พยายามทำในบทนี้ก็คือการเสนอว่ารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์สยามนั้น มีความคล้ายคลึงกับรัฐอาณานิคมไม่เพียงในแง่การเมืองและเศรษฐกิจเท่านั้น เป็นในทางวัฒนธรรมด้วย กระนั้นก็ตามท่าทีของรัฐไทยก็มีความลึกลับ “[รัฐไทย] ไม่ได้ต่อต้านการพนันทั้งหมด แต่ต่อต้านการพนันที่ตนมองว่าไม่ศิวิไลซ์หรือขัดขวางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ...ไก่อชนและตัวโปถูกห้ามเพราะเป็นกิจกรรมโบราณจากสยามยุคเก่า ในขณะที่คาสโนและสลากกินแบ่งได้รับการสนับสนุน [จากรัฐ] เพราะแสดงให้เห็นภาพความเป็นศิวิไลซ์ และสภาวะสมัยใหม่ของรัฐชาติไทยที่ผู้นำต้องการสร้างขึ้น” (Warren, 2013, p. 89)

บทที่ 5 และ 6 นั้นเป็นการอภิปรายเรื่องการบังคับใช้กฎหมายห้ามการพนัน โดยตำรวจ และกระบวนการของศาลอันเกี่ยวเนื่องกับคดีที่เกี่ยวข้องกับการพนัน Warren ชี้ให้เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายต่อการพนันในระดับผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น เป็นเรื่องที่ซับซ้อน เราจะเห็นการตัดสินบนเจ้าหน้าที่และการที่เจ้านายของสยามเองเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัวพันกับบ่อนการพนัน ซึ่งเป็นแหล่งรายได้มหาศาล ส่วนบทที่ 6 นั้นเป็นเรื่องการสืบสวนถึงพัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับกฎหมายการพนันท่ามกลางข้อมูลจำนวนมากนั้น สิ่งที่สำคัญที่ Warren เน้นก็คือในกระบวนการร่างกฎหมายและการตรากฎหมายในสยามยุคปลายศตวรรษที่ 19 ต่อมาจนถึงต้นศตวรรษที่ 20 นั้น มีผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศจำนวนมากเข้ามาร่วมให้คำปรึกษาในการร่างและตรากฎหมาย ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ถูกมองข้ามไปบ่อยครั้ง

บทที่ 7 ถึง 9 นั้นเป็นการอภิปรายถึงวาทกรรมการมองการพนันในฐานะอบายมุข บทที่ 7 มีจุดเน้นอยู่ที่หนังสือพิมพ์ในสมัยต้นศตวรรษที่ 20 ในฐานะเป็นสื่อใน

การวิพากษ์วิจารณ์กิจกรรมการพนันว่าเป็นอุปสรรคต่อความเจริญของชาติ บุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นชนชั้นกลางผู้มีการศึกษาและร่วมเข้าไปกำหนดวาทกรรมเกี่ยวกับการพนันในพื้นที่สาธารณะ บทที่ 8 เป็นการมองคณะสงฆ์ในฐานะเป็นผู้ร่วมทางอ้อมในการทำให้การพนันนั้นเป็นอบายมุข เป็นเรื่องผิดหลักพุทธศาสนา ซึ่งบทนี้จบลงอย่างห้วน ๆ ส่วนสุดท้ายนั้นเป็นการอภิปรายถึงอบายมุขอื่น ๆ โดยเฉพาะเรื่องฝิ่นและโสเภณี

ในขณะที่ *Gambling, The State and Society in Thailand, c.1800-1945* เป็นงานที่น่าสนใจในฐานะการเลือกหัวข้อที่ “โป๊ป” และประสานมันเข้าไปในประวัติศาสตร์ไทยกระแสหลัก แต่ดูเหมือนว่างานศึกษาชิ้นนี้ มุ่งรวบทุกอย่างเข้ามาอยู่ใต้ร่มเงาของกิจกรรมการพนันเพียงอย่างเดียว ซึ่งหลายครั้ง Warren ก็ไม่ได้ประสบความสำเร็จนักในการนำเอาการพนันจากชายขอบเข้ามาสู่กลางเวทีประวัติศาสตร์ไทย ยกตัวอย่างเช่น บทที่ 7 นั้นเป็นการเดินทางที่แผ้วถางมาแล้วทั้งหมดเกี่ยวกับการขยายตัวของชนชั้นกลาง และการขยายตัวของสื่อสิ่งพิมพ์การเมืองในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 (Copeland, 1993; Barmé, 2002) โดย Warren เพียงเพิ่มเรื่องการพนันที่พบจากหลักฐานเข้าไปเท่านั้น

จุดด้อยของหนังสือเล่มนี้สะท้อนออกมาอย่างโจ่งแจ้งที่หน้าปกหนังสือ ไม่ว่าจะเป็นด้วยความบังเอิญหรือไม่ก็ตาม รูปการพนันในสังคมไทยที่ถูกเลือกมาใช้เป็นปกของงานศึกษาชิ้นนี้ คือรูปการจัดฉากให้คนสยามทั้งผู้หญิง ผู้ชายและเด็กนั่งล้อมวงเล่นไพ่อยู่ทุกคนดูสะอาดสะอ้านทั้งเนื้อตัวและเสื้อผ้า ด้านหลังเป็นฉากวาดขึ้นมา ที่พื้นปูผ้าสีดำเป็นสยามในจินตนาการของช่างภาพชาวตะวันตก มีชายหนุ่มคนเดียวในรูปเท่านั้นที่ดูเหมือนว่ามีกำลังขึ้นและกำลังกระหยิ่มยิ้มย่อง ส่วนคนที่ร่วมเสี่ยงโชคด้วยมีท่าทางที่ไม่ได้ลุ้นอะไรมากนัก เพราะกิจกรรมนั้นไม่ใช่การพนันที่เกิดขึ้นจริง เป็นเพียงการจัดฉากเท่านั้น นอกจากนั้นเด็ก ๆ ที่กำลังนั่งดูการพนันอยู่นั้นมีหน้าตาที่แสนจะเบื่อหน่าย เด็กหญิงคนหนึ่งกุมไบหน้าเอาไว้ด้วยนิ้วมือนิ้วกลางเข้าหากัน หากจะให้เดา เด็กคนนั้นก็กำลังรอว่าเมื่อไหร่จะถ่ายรูปนี้เสร็จเสียที—ทั้งหมดนี้ไม่ใช่การพนันที่เกิดขึ้นจริงในบ่อน ในตรอกซอกซอยร้านตลาด หากแต่เป็นภาพที่มองออกไปจากกล้อง เป็นภาพที่ถูกจัดฉากโดยชาวตะวันตกให้เห็นภาพแทน (representation) ของการพนันในสยาม

หากใครที่เคยมีประสบการณ์อยู่บ้าง จะรู้ว่าการพนันนั้นประกอบไปด้วยอารมณ์มากมาย การพนันอาจนำไปสู่ความปิติยินดี การกระแนะกระแหน การอดใจ การทะเลาะเบาะแว้ง ลงไม้ลงมือ หรือกระทั่งเสียชีวิต การพนันเป็นดังสารฉัดหลังในสมองกระตุ้นให้มีความสุข และบางคนถึงกับฝืนค้ำกันไปหลายวันหลายคืน

แต่เรื่องเล่าของ Warren ใน *Gambling, The State and Society in Thailand* กลับทำให้การพนันเป็นเหมือนการเดินเข้าหน่วยงานราชการ ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดจะโคน ในการเล่าเรื่อง การใช้เอกสารหลักฐานมาเสนอแง่มุมต่าง ๆ ของการพนัน งานชิ้นนี้ประสบความสำเร็จในด้านงานเศรษฐศาสตร์การเมืองมากกว่าการเป็นประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรม ซึ่งในแง่มุมหลังนี้ มีงานที่ประสบความสำเร็จมากกว่าเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโทของณัฐยา อัครพงษ์อนันต์ เรื่อง *บ่อนเบี้ยในสังคมไทย, พ.ศ.2367-2460: การศึกษาเชิงสังคมวัฒนธรรม*

ในบทที่ 1 แม้ว่า Warren จะมีข้อเสนอว่าบ่อนเบี้ยเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้เศรษฐกิจแบบเงินตราขยายตัว ช่วยให้เงินสดเข้าไปหมุนในระบบ แต่ผู้อ่านก็สงสัยต่อไปว่าบ่อนเบี้ยทำงานอย่างไรในตลาดจริง ๆ และมีขอบเขตแค่ไหน ไม่มีหลักฐานอันน่าเชื่อถือพอมาสนับสนุนว่าบ่อนเบี้ยมีบทบาทขนาดนั้น แม้ว่าการที่รัฐริเริ่มห่วยในรัชกาลที่ 3 เพื่อแก้ปัญหาเงินสดขาดแคลน แต่กลับเป็นระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น นอกจากนี้เรายังไม่รู้ด้วยว่า ใครเป็นผู้ซื้อห่วยเหล่านั้นอีกด้วย

เมื่อเข้าสู่การอภิปรายทางด้านวัฒนธรรมในบทที่ 4 ดูเหมือนข้อเสนอของ Warren จะมีน้ำหนักลดลง ดูเหมือนว่าสิ่งที่ Warren จะเสนอคือการแสดงให้เห็นว่าชนชั้นนำ (บางคน) นั้นต่อต้านการพนันอย่างไร การพนันค่อย ๆ กลายเป็นกิจกรรม “ไม่ดี” และ “ไม่มีประโยชน์” ในสายตาของชนชั้นนำที่กำลังนำพาสยามใต้ขึ้นบันไดแห่งอารยธรรมที่สร้างโดยเจ้าอาณานิคมตะวันตก สิ่งที่ Warren มองข้ามไปก็คือ นี่เป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างคู่ตรงข้าม อันเป็นตรรกะของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์และรัฐอาณานิคมในที่อื่น ๆ ในขณะที่กิจกรรมที่ไม่ดีถูกกำหนดขีดเส้น ก็เกิดกิจกรรมที่ชนชั้นนำมองว่า “ดี” และเป็นการ “ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์” ไปในเวลาเดียวกัน

สิ่งที่ “ดี” และเป็นประโยชน์ที่สำคัญที่สุดคือการกีฬา ผู้เขียนเคยได้เสนอเอาไว้ในที่อื่นแล้วว่า การจะพิจารณาเรื่องการกีฬาในสยามนั้น ต้องพิจารณาเรื่องการพนันประกอบกันไปด้วย (ปริทัศน์, 2555) นี่เป็นการสร้าง category ใหม่ที่ทำให้การพนันและการกีฬาถูกจับเอาไปอยู่ที่ขั้วตรงข้ามกัน การที่ Warren “ยึด” อยู่กับแต่เรื่องการพนันในแง่หนึ่งก็เป็นผลเสียตรงที่ว่าทำให้เรามองข้ามปรากฏการณ์ทางสังคมอื่น ๆ ไปอย่างน่าเสียดาย

มากไปกว่านั้นข้อวิพากษ์นี้เกี่ยวเนื่องโดยตรงกับบทที่ 8 ซึ่ง Warren เสนอว่าพุทธศาสนามีส่วนทางอ้อมในการต่อต้านการพนัน โดยนอกจากพุทธศาสนาจะปรากฏขึ้นอย่างไม่มีปี่มีขลุ่ยแล้ว เขายังลืมไปว่าอันที่จริงวัดนี้เอง เป็นจุดศูนย์กลางของการเล่นการพนันในสยามเก่า และไม่ใช่เป็นการเล่นการพนันกันอย่าง “การติดปลายนมเล็ก ๆ เวลาเล่นไฟในหม่วงศาลาคนชาติและเพื่อนพ้อง” (Warren, 2013, p. 147) แต่เป็นดังที่

นิราศเดือน ของนายมีในสมัยต้นรัตนโกสินทร์บรรยายชาวบ้านที่เข้าไปงานสงกรานต์
เดือนห้าในวัดว่า

บ้างเล่นเบี้ยเสียถั่วจนมัวมืด	ใครซี้ตีดากถางวางกันเหลิง
บ้างจุดมือยื้อผ้าด่ากันเบิ่ง	ที่รู้เซ่งทำแปดเก้าเป็นเจ้ามือ
เขาตัดไฟตายแพ้เหลือแต่ผ้า	สิ้นปัญญาบ่นพลางครางหือหือ
นั่งเสียใจเต็มทีต้องหนีมือ	ไม่สัจย์ซื้อทำไฟตายเขาเอง
ดูเขาเล่นเป็นฤดูไม่รู้ขาด	นุชนาฏฟุ้งกระตะขึ้นเหมาะเหมง
บ้างก็หลงเลยเล่นเป็นนักเลง	ฉนั้นเกรงกลัวนักไม่รักเลย
ทั้งหนุ่มสาวฉาวฉานด้วยการเล่น	บ้างซุ่มเป็นผัวเมียกันเสียเฉย
แต่ตัวเราเปล่าไปมิได้เซย	โอ้ออกเอยคิดไปแล้วใจตรม

(นายมี, มปป)

การ “จุดมือยื้อผ้าด่ากันเบิ่ง” ในการเล่าของนายมี ตัดกันอย่างน่าสนใจกับภาพ
คนเล่นการพนันบนหน้าปกของ *Gambling, The State and Society in Thailand* นี้ยัง
ไม่นับหนุ่มสาวที่ “บ้างซุ่มเป็นผัวเมียกันเสียเฉย” ในวัด ซึ่งไม่ค่อยมีภาพปรากฏออกมา
ในประวัติศาสตร์สังคมของไทย

บทสุดท้ายที่ Warren ขยับไปอภิปรายถึงเรื่องฝิ่นและเรื่องโสเภณี ที่แสดงให้เห็น
เห็นข้อจำกัดของงานชิ้นนี้ว่า การยึดอยู่แต่กับหัวข้อการพนันเพียงอย่างเดียว ทำให้เขา
ไม่สามารถอภิปรายเรื่องการพนัน ฝิ่น โสเภณี ร้านเหล้า โรงละคร ฯลฯ ในฐานะ
“วัฒนธรรมความบันเทิง” (ณัฐยา, 2548) ได้ และการไม่อภิปรายรายละเอียดของ
การเมืองสยามตั้งแต่ 1932 จนถึงสิ้นสงครามโลกครั้งที่สองก็ทำให้ผู้อ่านที่สนใจการเมือง
หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองร้องอย่างเสียตาย คล้ายกับนักพนันเวลาเปิดไฟแล้ว
ไม่ได้เลखอย่างที่ใจหวัง

บรรณานุกรม

- ณัฐยา อัสวพงษ์อนันต์. (2548). เรื่อง *บ่อนเบี้ยในสังคมไทย, พ.ศ.2367-2460: การศึกษาเชิงสังคมวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นายมี. (มปป). นิราศเดือน. Available from: <http://www.reurnthai.com/wiki/นิราศเดือน> [Accessed 06/11/14].
- ปรีดี หงษ์สตัน. (2555). การเมืองเรื่องชั้วว: การให้ความหมายใหม่ต่อการเล่นว่าวพนันปลายสมัยร.5. *ศิลปวัฒนธรรม*, เมษายน: 144-155.
- อัญชลี สุสายัณห์. (2546). *ไพร่สมัย ร.5: ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบต่อสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- Barmé, Scot. (2002). *Woman, Man, Bangkok: Love, Sex and Popular Culture in Thailand*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- Copeland, Matthew. (1993). *Contested Nationalism and the 1932 Overthrow of the Absolute Monarchy in Siam*. Ph.D. Dissertation, Australian National University.
- Porphant Ouyyanont. (2014). Review of Gambling, State, and Society in Thailand [online]. Available from: <http://asiapacific.anu.edu.au/newmandala/2014/06/10/review-of-gambling-state-society-in-thailand-tlc-nmrev-lxxiii/> [Accessed 06/11/14].